

Maratha Vidya Prasarak Samaj's
**ADV. VITTHALRAO HANDE COLLEGE OF
EDUCATION, NASHIK**
(NAAC Reaccredited "A" Grade, CGPA-3.26)
&
SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY, PUNE

Jointly Organizes

National Level Seminar On
"ADVANCED TRENDS OF ICT IN EDUCATION"
On Saturday 23rd & 24th December 2017

Special Issue of an International
SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY STUDIES
Impact factor SJIF 2016-6.177, ISSN 2278-8808

DR. CHANDRAKANT BORSE
Principal, College of Education, Nashik,
Gangapur Road, Nashik-422002

DR. K. S. CHAVHAN
Seminar Co-ordinator

38	LEARNING MANAGEMENT SYSTEMS FUTUREPERSPECTIVE <i>Prof. Sarita. Verma</i>	151-153
39	THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON STUDENT'S LEARNING <i>Prof. Ganesh Wagh</i>	154-156
40	APPLICATION OF LEARNING MANAGEMENT SYSTEM IN EDUCATION <i>Smt. Poonam B. Waghmare</i>	157-160
41	EMERGING TRENDS IN EDUCATION: ICT <i>Dr. Dayaram D Pawar</i>	161-163
42	SOCIAL MEDIA AND LEARNING <i>Mahale S N & Chaudhari M S</i>	164-167
43	MOODLE – A MIRACLE SOFTWARE <i>Smt. Anita. M. Shelke</i>	168-169
44	E-LEARNING THEORETICAL FRAMEWORK <i>Vaibhav Jadhav</i>	170-171
45	DEVELOPMENT OF E-TOOL AWARENESS PROGRAMME <i>Mr. Yogesh Nivrutti Mhaske</i>	172-174
46	प्राथमिक शिक्षकांच्या ICT कौशल्यांचा अध्यापनात वापर- एक अभ्यास वदयादेवी भला बागुल & डॉ. संजीवनी रा. महाले	175-180
47	शाळाबाह्य विद्यार्थ्यांसाठी संमिश्र अध्ययन (Blended Learning) प्रभावी माध्यम डॉ. एस. आर. वाजे & बागूल विजय माधवराव	181-183
48	माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाद्वारे अध्यापनासाठी साधने व तंत्रे यांचा उपयोग डॉ. एम. ए. भदाणे	184-185
49	ब्लेडेडलर्निंग संमिश्र अध्ययन (Blended Learning) डॉ. भालेराव एस. आर.	186-189
50	माहिती संप्रेषणाच्या उपयुक्ततेत प्रशिक्षकाची भूमिका देवकांबळे शोभा व्यंकटराव & डॉ. एम. एस. चौधरी	190-192
51	वर्गाध्यापन आण मोबाईल अप्स (Classroom Teaching and Mobile Apps) प्रा. डॉ. कैलास खांडे	193-195
52	जिल्हा परिषदेच्या प्राथमिक शिक्षकांमध्ये तंत्रस्नेही शिक्षक घडविण्यासाठी घेतलेल्या प्रशिक्षणांच्या परिणामकारकतेचा अभ्यास डॉ. संजीवनी महाले & श्री. नानासाहेब कुन्हाडे	196-200
53	BLENDED LEARNING संमिश्र अध्ययन <i>श्रीमती पाटील मनिषा भिमसिंग</i>	201-205
54	शालेय स्तरावर ICT समवाय : काही आव्हाने <i>Patil Vijaya</i>	206-209
55	शिक्षण क्षेत्रात मोबाईल ॲपचा वापर वैशाली सिताराम सुर्यवंशी	210-212
56	आधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत मुक्त विद्यापीठातील संमंत्रकांच्या अभिवृत्तीचा अभ्यास अनिता भास्कर थोरात & डॉ. सज्जन शंकरराव थूल	213-216
57	माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांमध्ये जीवनकौशल्य विकसनासाठी आयसीटी चा उपयोग <i>Prof. Thube Ajay Sakharam & Dr. Borse Chandrakant Mhasu</i>	217-219

National Level Seminar on Advanced Trends of ICT in Education

आधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत मुक्त वद्यापीठातील संमंत्रकांच्या अ भवृतीचा अभ्यास

अनिता भास्कर थोरात & डॉ. सज्जन शंकरराव थूल

पी. एच. डी. संशोधक, शिक्षणशास्त्र वद्याशाखा, य. च. म. मु. व., ना शक

सहाय्यक प्राध्यापक, शिक्षणक्रम मूल्यमापन वभाग, य. च. म. मु. व., ना शक

इमेल:-mahaleanita2012@gmail.com इमेल:-sst9771@rediffmail.com

प्रस्तावना:- सर्वांगीण शिक्षणाचा वचार करून अनौपचारिक शिक्षण देण्याचे महत्वाचे काम करणारी संस्था म्हणजे मुक्त वद्यापीठ .मुक्त वद्यापीठाचा हेतू म्हणजे ज्यांना परिस्थितीमुळे उच्च शिक्षण घेण्यात अडचणी आल्यामुळे ज्यांचे शिक्षण थांबले , अशा शिक्षणेच्छुक अध्यायनार्थ्यांना जेजेथे राहत असतील कंवा काम करीत असतील ,अशा ठिकाणी शिक्षणाची आ ण योग्य संमंत्रणा ची व्यवस्था उपलब्ध करून देणे . मुक्त वद्या पठ्मध्ये अध्यापन पद्धतीत आधुनिक तांत्रिक साधनांचा उपयोग करण्यात येतो उदा. रे डयो, टीव्ही, टेप-रेकॉर्डर , मोबाईल, संगणक. यासाधनानमुळे अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापरदूर शिक्षणात हा वाढतांना दिसून येत आहे.

मुक्त व दूर शिक्षणात अध्यायनार्थी व संमंत्रकसंपर्कसत्रात एकत्रयेवून संमंत्रणाचे कार्य पार पडले जाते . अश्या संपर्क सत्रामुळे अध्य यनार्थी व संमंत्र क यांच्यामध्ये एक प्रकारची आत्मीयता निर्माण होते, जी दोघांनाही आपले कार्य प्रभावी रीतीने पार पडायला मदत करते . संपर्कसत्रापुर्वी अध्याय नार्थींना छापील अध्ययन साहित्य पुर वले ले असतेच . काही वेळा दक -श्राव्य माध्यमाच्या आधारे देखील अध्ययन साहित्य पुर वण्यात येते . या सामग्रीच्या आधारे वद्यार्थी अध्ययन करतो . दूर शिक्षणात शिक्षण घेणारा वद्यार्थ्यांचे वय, लंग, परिस्थिती, पूर्वतयारी व इतर व्यक्तीभेदलक्षात घेता हा गट बहुआयामी असतो. त्यामुळे संपर्क सत्रातूनया बहुजिनसी गटातील प्रत्येक घटकाला वेगेवगळे व गरजेनुसार मार्गदर्शन करणे महत्वाचे ठरते . म्हणून दूर शिक्षण पद्धतीत संमंत्र काची भूमका ही अतिशय महत्वाची असते . बदलत्या काळानुसार वद्यार्थ्यांच्या गरजा तसेच अभ्यासक्रम देखीलबदललेलाआपल्याला दिसतो . त्यामुळेच संमंत्र कला स्वतःला अध्यायावत ठेवणे अत्यंत गरजेचे आहे . अध्याच्या माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाच्या युगात संगणकाचा , मोबाईलवर आधारित वेगवेगळ्या अँपचा अ धका धक वापर होतांना दिसतो . तसेच संगणकावर आधारी त नवनवीन अभ्यासक्रमांची निर् मती होतांना दिसून येते . भ वष्यकाळातील गरजेनुसार आधुनिक तंत्रज्ञा नाच्या वापराबाबत संमंत्रकाची अ भवृत्ती चांगली असणे आवश्यक आहे . याचाच वचार करून ICT बाबत मुक्त व दूर शिक्षणात काम करणाऱ्या संमंत्रकाची भूमका महत्वाची राहणार आहे.

प्रस्तूतअभ्यासामध्ये संशोधकाने आधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत मुक्त व दूर शिक्षणातील संमंत्रकांची अ भवृत्ती जाणून घेतली आहे.

महत्वाच्या संकल्पना:-संमंत्रक, अ भवृत्ती

National Level Seminar on Advanced Trends of ICT in Education

समस्या वधान:-आधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत संमंत्रकांच्या अ भवृत्तीचा अभ्यास करणे.

कार्यात्मक व्याख्या:-

संमंत्रक:- मुक्त व दूर शिक्षण पद्धतीमध्ये अध्यापन, मार्गदर्शन व समुपदेशन करणारा शिक्षक म्हणजे संमंत्रक होय.

अ भवृत्ती:- आधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत मुक्त व दूर शिक्षणातील संमंत्र कांचे असलेले निश्चित मत म्हणजे अ भवृत्ती होय.

अभ्यासाची उद्दिष्टे:-

१. आधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत मुक्त व दूर शिक्षणातील संमंत्रकांच्या अडचणींचा शोध घेणे.
२. आधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत मुक्त व दूर शिक्षणातील संमंत्रकांची अ भवृत्ती शोधका वक सत करणे.
३. आधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत मुक्त व दूर शिक्षणातील संमंत्रकांच्या अ भवृत्तीचा शोध घेणे.

गृहीतके:-

१. मुक्त व दूर शिक्षणात अत्याधुनिक तंत्रज्ञान वापरले जाते.
२. वद्यार्थी, संमंत्रक हे वधतंत्रज्ञानात्मक साधने वापरतात.

व्याप्ती:-

१. प्रस्तुत संशोधन अभ्यास ना शक शहरातील मुक्त वद्यापीठाशी संबंधित आहे.
२. प्रस्तुत संशोधन हे शिक्षण शास्त्र वद्याशाखेतर्गत येणाऱ्या सर्व अभ्यासकेंद्रांशी संबंधित आहे.

मर्यादा:-

१. प्रस्तुत संशोधन हे मुक्त वद्यापीठामधील शिक्षण शास्त्र वद्याशाखेतर्गत येणाऱ्या एकूण शिक्षणक्रमापैकी फक्त बी.एड अभ्यासक्रमापुरते मर्यादित आहे.
२. प्रस्तुत संशोधन हे बी.एड. अभ्यासक्रमाचे संमंत्रण करणाऱ्या संमंत्रकांपुरते मर्यादित आहे.

संशोधन पद्धती :-

प्रस्तुत संशोधन अभ्यासामध्ये मुक्त वद्यापीठातील शिक्षण शास्त्र वद्याशाखेतर्गत येणाऱ्या बी.एड अभ्यासक्रमा मध्ये संमंत्रण करणाऱ्या संमंत्रकांच्या अत्याधुनिक तंत्रज्ञान वापराबाबत असलेल्या अ भवृत्तीचा अभ्यास केला आहे. यामध्ये अ भवृत्तीच्या सद्यस्थितीचा अभ्यास करण्यासाठी सर्वेक्षण पद्धतीचा वापर करण्यात आला.

जनसंख्या:-

प्रस्तुत संशोधन हे मुक्त वद्यापीठामधील शिक्षणशास्त्र वद्याशाखेतर्गत येणाऱ्या एकूण शिक्षणक्रमापैकी फक्त बी.एड अभ्यासक्रामामध्ये संमंत्रण करणारे एकूण २४५ संमंत्रक ही सदर अभ्यासाची जनसंख्या आहे.

National Level Seminar on *Advanced Trends of ICT in Education*

नमुना:-

प्रस्तुत संशोधनाचा नमुना निवडतांना मुक्त वद्यापीठ मध्ये आयोजित बी.एड उद्बोधन सत्रामध्ये सहभागी जालेल्या एकूण संमंत्रकांच्या जनसंख्येपैकी २०% या प्रमाणे लॉटरी पद्धतीचा उपयोग करून ४९ संमंत्रकांची नमुना म्हणून निवड करण्यात आली.

माहिती संकलनाचे साधन:-

सदर अभ्यासासाठी संशोधकाने एका प्रमाणित अभवृत्ती शोधिकेचा वापर केला. आणि ही प्रमाणित अभवृत्ती शोधका माहिती संकलनाचे साधन म्हणून वापरण्यात आली. शोधकेमध्ये एकूण ५० वधानांचा समावेश होता या वधानांसाठी पूर्णसहमत, सहमत, तटस्थ, असहमत आणि पूर्ण असहमत अशा पद्धतीची पदनीश्चयनश्रेणीचा वापर करण्यात आला.

माहिती वश्लेषणाची साधने:-

प्रस्तुत अभ्यासामध्ये प्रमाणित अभवृत्ती शोधकेद्वारा संकलित माहितीचे शेकडेवारी या संख्याशास्त्रीय साधनाचा वापर करून अंतिम वश्लेषण काढण्यात आले.

संशोधनाची कार्यवाही:-

१. प्रस्तुत अभ्यासकरतांना सर्व प्रथम बी.एड उद्बोधन सत्रासाठी उपस्थित असलेल्या संमंत्रकाना या अभवृत्ती शोधके बाबत संपूर्ण माहिती देण्यात आली.
२. त्यानंतर या सर्व संमंत्रकांची रीतसर परवानगी घेवून, आवश्यक त्या सूचना करून, एकूण जनसंख्येपैकी २०% या प्रमाणे ४९ संमंत्रकांची लॉटरी पद्धतीचा वापर करून अंतिम नमुना म्हणून निवड करण्यात आली.
३. त्यानंतर प्रमाणीत अभवृत्ती शोधका संमंत्रकांकडून भरून घेण्यात आली.
४. अभवृत्ती शोधकेमध्ये संमंत्रकानी दिलेल्या प्रतिसादावरून शेकडेवारी या संख्याशास्त्रीय साधनाच्या सहाय्याने अभवृत्ती शोधके मध्ये अंतर्भूत असलेल्या प्रत्येक वधानाचे वश्लेषण करण्यात आले.
५. प्राप्त माहितीच्या वश्लेषणाद्वारे सदर अभ्यासाची अंतिम निष्कर्ष मांडण्यात आले.

निष्कर्ष:-

१. संमंत्रकांना संगणकाचा उपयोग हा गरजेनुसार करता येतो.
२. संमंत्रकांना संगणकाशी संबंधित प्रॉटर, प्रोजेक्टर, PPT, MS- Word, Excel चा संमंत्रकासाठी उपयोग करता येतो.
३. संमंत्रकाना मोबाईल मधील व वध आपलीकडे शचा वापर संमंत्रकासाठी, गटचर्चा करण्यासाठी अध्ययनासाठी करता येतो.
४. परंतु संमंत्रकाना उच्च प्रतीचे संक्रोनस व अ संक्रोनस साधने कशी तयार करायची याचे प्रशक्षण घ्यावे लागेल.
५. संमंत्रकाना व्हिडीओस्ट्री मंग, व्हिडीओ कॉन्फरं संगची प्रक्रया कशी असते ते शकण्याचे प्रशक्षण घ्यावे लागेल.

National Level Seminar on Advanced Trends of ICT in Education

६. संमंत्रकाना वेबबोर्ड डस्कशन कसे करायचे याचे प्र शक्षण घ्यावे लागेल.
७. संमंत्रकाना व्हिडीओ, CD, कॅसेट तयार करण्याचे प्र शक्षण घ्यावेलागेल.
८. online courseware डीझाईन तयार करण्याचे प्र शक्षण घ्यावे लागेल.
९. संमंत्रकाना LMS, LCMS, MOODLE, व वध MOOC इत्यादी घटकांची शास्त्र शुद्ध माहिती व योग्य प्र शक्षण घेण्याची आवश्यकता आहे.

समारोप:-

अभ्यासाच्यानिष्कर्षावरून असे लक्षात येते की , संमंत्रकाना अत्याधुनिक तंत्रज्ञाना बाबत सकारात्मक दृष्टीकोन आहे . संमंत्रक हे आवश्यकतेनुसार बे सक तंत्र ज्ञानाचा वापर देखील करतात. तसेच भ वष्याची गरज समजून घेता त्यांना या सर्व बाबी महत्वाच्या वाटतात . परंतु प्रगत तंत्रज्ञानी त्यांना पुरेशी माहिती व योग्य प्र शक्षण नाही तसेच वद्यार्थ्यांना संमंत्रण करण्यासाठी या अत्याधुनिक तंत्रज्ञानानाचे शास्त्रीय प्र शक्षणघेणे महत्वाचे वाटते.

संदर्भसूची:-

१. घोरमोडे, के.यु., घोरमोडे, क. (२०१०), शैक्ष णकमार्गदर्शन आ ण समुपदेशन : नागपूर, वद्या प्रकाशन.
२. चौधरी, बा. आ., कदम, चा. प. (२००४), शैक्ष णक मूल्यमापन: पुणे, नित्यनूतन प्रकाशन.
३. जोशी, शोभना ., शेटकर, ग. (२००४) शैक्ष णक व मान सक मापन : औरंगाबाद, वश्व प्रकाशन.
४. जोशी, शोभना., शेटकर, ग. (२००६) शैक्ष णक मूल्यमापन: औरंगाबाद, वश्व प्रकाशन.
५. दांडेकर, वा. ना. (१९९८) शैक्ष णक मूल्यमापन: नागपूर, श्री वद्या प्रकाशन.
६. दुनाखे.अ. (२००४) शैक्ष णक व व्यावसायिक मार्गदर्शन आ ण समुपदेशन : पुणे , नित्यनूतन प्रकाशन.
७. पंडित, ब.बी(२०१०) शक्षणातील संशोधन: पुणे, नित्यनूतन प्रकाशन.
८. पंडित, ब.बी(२००९) शक्षणातील संशोधन अ भकल्प: पुणे, नित्यनूतन प्रकाशन.
९. पाटील,अ. (२००८) मानसशास्त्रीयचाचण्या: पुणे, डायमंड पब्लिकेशन.
१०. बोरुडे, रा.र. (२०१०) संशोधन पद्धतीशास्त्र: पुणे, पुणे वद्यार्थीगृह प्रकाशन.
११. भंताडे, व. रा. (१९९९) शैक्ष णकसंख्याशास्र: पुणे, नित्यनूतन प्रकाशन.
१२. मुळे, रा. सं., उमाठे, व. स. (१९८७) शैक्ष णक संशोधनाची मुलतत्वे: नागपूर, महाराष्ट्र वद्यापीठ ग्रंथ निर्मती मंडळ.
१३. समंत्रण: तंत्र व मंत्र, शक्षणशास्त्र वद्याशाखा, (२००८) यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त वद्यापीठ, ना शक.